

УДК 027.7+025.5:342.6+63(477.42)

Марина Ігнатюк,

директор наукової бібліотеки

Житомирського національного агроекологічного університету

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ
АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ
В УМОВАХ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
(На прикладі Житомирського регіону)**

Проаналізовано проблематику бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі України в умовах децентралізації влади. Введено нове поняття «поширення аграрних знань» та визначено основні його завдання. Використання потенціалу бібліотек аграрного профілю, як найважливішої частини сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб, для розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні дозволить забезпечувати користувачів достовірною, науково обґрунтованою і апробованою інформацією, що враховує національну та регіональну специфіку.

Обґрунтовано перспективу розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі в умовах реформи місцевого самоврядування на прикладі Житомирського регіону, що дозволить знизити негативний вплив під час проведення реформи. Наразі для Житомирського регіону головною частиною середовища поширення аграрних знань є Об'єднання сільськогосподарських бібліотек як корпоративної бібліотечно-інформаційної системи, комбінованої за галузевою та адміністративно-територіальною ознаками.

Ключові слова: бібліотечно-інформаційне обслуговування, аграрна галузь, децентралізація влади, Житомирський регіон.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аграрний сектор України – важливий сектор національної економіки, який об'єднує такі різні види економічної діяльності, як виробництво сільськогосподарської продукції, продовольчих товарів, а також їх доставку до кінцевого споживача. Тут формується близько 17 % ВВП, він є одним з основних бюджетоутворюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки [10, с. 4].

В Україні розпочалася реформа місцевого самоврядування та організації влади у регіонах, яка передбачає децентралізацію влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад, формування виконавчих

органів місцевими радами, розширення матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування, дієві механізми участі громадськості в прийнятті рішень органами місцевого самоврядування. Зміни, які будуть внесені до Конституції України, визначають, що систему адміністративно-територіального устрою України складають адміністративно-територіальні одиниці: громади, райони, регіони [9].

19 березня 2015 р. депутати Житомирської обласної ради затвердили Стратегію розвитку Житомирської області на період до 2020 р., яка представляє область у майбутньому як промислово-аграрний регіон, що демонструє сталий економічний розвиток [11].

У 2015 р. затверджений проект концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 р. [4], в якому зазначені такі проблеми, як:

- ❖ непоінформованість значної частини сільськогосподарських товаровиробників про кон'юнктуру ринків (внутрішнього та зовнішніх) та умови ведення бізнесу в галузі;

- ❖ недостатній рівень впровадження досягнень науково-технічного прогресу і поширення прогресивних технологій для практичного застосування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем та перспектив розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі України у своїх наукових працях приділяють увагу такі автори, як: В. А. Вергунов [1; 5], Л. М. Татарчук [12], М. М. Гаврилюк, В. В. Дерлеменко, І. М. Криворучко [5], М. Ф. Кропивко [6], Ю. І. Лазоренко, М. С. Литвенко, Г. С. Щиголь [7], О. О. Ісаєнко [3], Т. П. Медвідь [8] та багато інших. Однак, політичні та економічні зміни, що відбуваються останнім часом в Україні, змушують наукове співтовариство шукати нові шляхи розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі України.

Метою статті є дослідження основних проблем та визначення перспектив розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі України в умовах реформи місцевого самоврядування щодо децентралізації влади (на прикладі Житомирського регіону).

Виклад основного матеріалу дослідження. Доцільно ввести поняття «поширення аграрних знань», якого не було в системі термінів і визначень бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі.

Поширення аграрних знань – це діяльність, спрямована на передачу

користувачам спеціально відібраної достовірної, науково обґрунтованої і апробованої інформації, що враховує національну та регіональну специфіку, необхідну для забезпечення ефективного виробництва й реалізації конкурентоздатної та якісної продукції з урахуванням мінімізації пов'язаної з таким виробництвом негативного впливу на екологічний стан довкілля і здоров'я людини.

Головні завдання поширення аграрних знань:

- ⊕ вивчення (з метою формування культури запитів) працівників аграрних підприємств, фермерських і присадибних господарств, студентів та аспірантів, які опановують спеціальності сільськогосподарського напрямку, – як користувачів аграрних знань;

- ⊕ пошук необхідної користувачам інформації і групування її з представленням у найдоступнішому для сприйняття вигляді;

- ⊕ створення ефективного середовища для поширення аграрних знань з науково-дослідницької у практичну площину;

- ⊕ організація для користувачів доступу до інших галузей знань (поза межами аграрної галузі);

- ⊕ пропаганда аграрних знань.

Найбільш економічно ефективним способом розповсюдження аграрних знань є сільськогосподарське консультування через спеціальні інформаційно-консультаційні служби.

Бібліотеки аграрного профілю повинні стати системотворчим елементом сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб.

Використання потенціалу бібліотек аграрного профілю, як найважливішої частини сільськогосподарських інформаційно-консультаційних служб, для розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні дозволить забезпечувати користувачів достовірною, науково обґрунтованою і апробованою інформацією, що враховує національну та регіональну специфіку.

Регіональна специфіка Житомирського регіону відображена в Стратегії розвитку на період до 2020 р. (далі – в Стратегії) [11]. Населення регіону обслуговує 930 бібліотек, у тому числі 796 у сільській місцевості [11, с. 48].

Програмні індикатори та показники, закладені в Стратегії, передбачають [11, с. 148–149]:

- ⊙ модернізацію мережі бібліотек шляхом її інформатизації та формування єдиної електронної бібліотеки Житомирського регіону;

- ⊙ поширення в сільській місцевості та малих містах

Житомирського регіону бібліотечних послуг з використанням Інтернету.

Більшість бібліотек аграрного профілю Житомирщини входять в Об'єднання сільськогосподарських бібліотек. Головною бібліотекою Об'єднання та його науково-методичним центром є Наукова бібліотека Житомирського національного агроєкологічного університету (ЖНАЕУ). Наразі до територіального Об'єднання входить 10 сільськогосподарських бібліотек технікумів, коледжів, науково-дослідних установ. Структура Об'єднання представлена на рисунку.

Структура Об'єднання сільськогосподарських бібліотек Житомирського регіону

Бібліотечно-інформаційне обслуговування аграрної галузі Житомирського регіону в умовах реформи місцевого самоврядування при децентралізації влади на даний час стикається з наступними проблемами:

- ✓ недостатність бюджетів громад Житомирського регіону для повноцінного фінансування сільськогосподарських бібліотек, розташованих на її території;
- ✓ підвищення ризику закриття філіалів сільськогосподарських бібліотек за рахунок збільшення адміністративно-територіальних одиниць;
- ✓ зміна сформованих раніше систем міжбібліотечної взаємодії у зв'язку з передбачуваним закриттям філій сільськогосподарських бібліотек.

За класифікацією О. Ісаєнка, Об'єднання сільськогосподарських бібліотек Житомирщини слід розглядати як корпоративну бібліотечно-інформаційну систему, комбіновану за галузевими (аграрна галузь) і адміністративно-територіальними (Житомирський регіон) ознаками [3, с. 113–119].

Інтеграція електронних науково-інформаційних ресурсів аграрної галузі Житомирського регіону для забезпечення корпоративного бібліотечно-інформаційного обслуговування в об'єднаному бібліотечно-інформаційному просторі Житомирщини дозволить вирішити виникаючі в умовах реформи місцевого самоврядування при децентралізації влади проблеми, а також виконати для сільськогосподарських бібліотек Житомирського регіону програмні індикатори та показники, встановлені в Стратегії.

Можна визначити наступні перспективи бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі Житомирського регіону в умовах реформи місцевого самоврядування щодо децентралізації влади:

1. Поширення взаємодії бібліотек Об'єднання зі створення власних баз даних та організація доступу до передплатених міжнародних баз даних: Scopus – бібліографічна і реферативна база даних, яка індексує наукові видання з технічних, медичних та гуманітарних наук; EBSCO – база даних, яка включає повні тексти з сільського господарства і суміжних галузей знань; FSTA – база даних з продовольства і технологій; SciTech – база даних повнотекстових матеріалів і бібліографічних записів з технічних та прикладних наук; CAB Abstracts – база даних, яка включає бібліографічні записи і реферати на документи сільськогосподарської тематики; AGRIS – база даних з сільськогосподарських наук і технологій; AGRICOLA – база даних реферативних матеріалів з сільського господарства і суміжних галузей знань.

2. Поповнення зведеного електронного каталогу.
3. Удосконалення електронної доставки документів (ЕДД).
4. Формування Інституційного репозитарію (електронного архіву).
5. Організація корпоративного виконання бібліотечної віртуальної довідки.
6. Формування електронного архіву виконаних довідок.
7. Поширення взаємодії з іноземними сільськогосподарськими бібліотеками та їх об'єднаннями (наприклад, ІРБІС-корпорація) [2, с. 166].

Так, з грудня 2014 р. Головною бібліотекою Об'єднання спільно з Національною науковою сільськогосподарською бібліотекою НААН України, бібліотекою будівельного коледжу ЖНАЕУ та бібліотекою Житомирського агротехнічного коледжу було організовано зведений каталог як приклад реалізації функціонування ІРБІС-корпорації, який розміщено на сайті бібліотеки ЖНАЕУ в розділі «Електронний каталог».

Кооперація сільськогосподарських бібліотек у комплектуванні документами є надзвичайно важливою і фактичною основою для функціонування Об'єднання сільськогосподарських бібліотек Житомирського регіону і корпоративного використання документально-інформаційних ресурсів в умовах недостатності бюджетів громад Житомирського регіону для повноцінного фінансування сільськогосподарських бібліотек, розташованих на її території. Так, зміни, що вносяться до Конституції України, у статті 142 припускають можливість об'єднання коштів бюджетів територіальних громад для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби [9, с. 5].

Наразі бібліотеки Об'єднання використовують ЕДД методом одержання замовлень та доставки копій документів електронною поштою. Форма-замовлення і її зразок доступні на сайті Головної бібліотеки в розділі «Послуги та сервіси», підрозділі «Електронна доставка документів». У 2015 р. понад 250 користувачів бібліотек Об'єднання замовили документи через сервіс ЕДД. В перспективі заплановано удосконалення ЕДД з використанням інтерактивних веб-форм при реєстрації замовлення, можливість роботи з мобільних пристроїв.

Інституційний репозитарій є частиною загальної електронної бібліотеки Об'єднання, складником інтегрованої інформаційної системи аграрної галузі Житомирського регіону.

Основне призначення Інституційного репозитарію – накопичення, систематизація та зберігання в електронному вигляді інтелектуальних продуктів наукової спільноти, надання відкритого доступу до них засобами Інтернет-технологій, поширення цих матеріалів у середовищі світового науково-освітнього товариства. Головна бібліотека Об'єднання, як його науково-методичний центр, зареєструвала електронний архів у 5 довідниках та реєстрах репозитаріїв відкритого доступу: Directory of Open Access Repositories, Registry of Open Access Repositories, OpenAIRE, Ranking Web of Repositories. За даними Ranking Web of Repositories від Webometrics – міжнародного рейтингу репозитаріїв – у липні 2015 р. електронний архів ЖНАЕУ зайняв 36-е місце в Україні та 1692 з 2275 репозитаріїв світу. Станом на 01.09.2015 р. у репозитарії розміщено 2315 документів.

Організація корпоративного виконання бібліотечної віртуальної довідки є наступним логічним кроком діяльності Об'єднання. Беззаперечною

перевагою такого сервісу як для користувачів, так і для всіх учасників бібліотечного об'єднання є формування електронного архіву виконаних довідок, який відкриває широкі можливості для швидкого та якісного виконання дистанційних запитів користувачів. На сайті Головної бібліотеки Об'єднання електронний архів виконаних довідок, який почав формуватися з травня 2015 р., включає понад 30 записів.

У 2015 р. для прискорення бібліотечно-інформаційного обслуговування було впроваджено сервіс «Живий чат», за допомогою якого користувачі бібліотек Об'єднання в інтерактивному режимі отримують відповіді у чергового бібліотекаря. Сервісом вже скористалися понад 150 користувачів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, дослідження проблематики та перспектив бібліотечно-інформаційного обслуговування аграрної галузі України в умовах реформи місцевого самоврядування при децентралізації влади є актуальним питанням, вирішення якого дозволить знизити негативний вплив таких чинників, як недостатній рівень фінансування сільськогосподарських бібліотек, ризик втрати інформаційних ресурсів та документів в аграрній галузі при злитті або закритті сільськогосподарських бібліотек під час проведення реформи. Наразі для Житомирського регіону головною частиною середовища поширення аграрних знань є Об'єднання сільськогосподарських бібліотек як корпоративна бібліотечно-інформаційна система, комбінована за галузевою та адміністративно-територіальною ознаками.

Список використаних джерел

1. Вергунов В. А. Інноваційна діяльність – запорука успішного розвитку вітчизняних наукових сільськогосподарських бібліотек / В. А. Вергунов // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 3–7.
2. Ігнатюк М. Перспективи бібліотечно-інформаційного забезпечення агроєкологічної галузі зарубіжних учасників міжнародної ІРБІС-корпорації бібліотек агроєкологічного профілю / М. Ігнатюк // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2014. – Вип. 40. – С. 164–170.
3. Ісаєнко О. Завдання, головні напрями та модель корпоративного бібліотечно-інформаційного обслуговування / О. Ісаєнко // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2009. – Вип. 23. – С. 107–121.
4. Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки України на період до 2020 року : проєкт. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/apk?nid=16822>. – Назва з екрана. – Перевірено : 20.08.2015.

5. Концепція розвитку сільськогосподарських бібліотек України / Укр. акад. аграр. Наук ; від-ня регіон. центрів наук. забезп. АПВ, ДНСГБ ; М. М. Гаврилук, В. А. Вергунов, В. В. Дерлеменко, І. М. Криворучко. – К. : ДНСГБ, 2005. – 4 с.
6. *Кропивко М. Ф.* Концептуальний підхід до розвитку мережі сільськогосподарських дорадчих служб / М. Ф. Кропивко // Зб. статей міжнар. школи-семінару «Теорія і практика інноваційно-консультаційної діяльності». – К., 2010. – С. 15–20.
7. *Лазоренко Ю. І.* Науково-методична робота в системі сільськогосподарських бібліотек України : сучасний стан та перспективи / Ю. І. Лазоренко, М. Є. Литвенко, Г. С. Щиголь // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 3. – С. 22.
8. *Медвідь Т. П.* Розвиток сільськогосподарської науки як передумова і мотивація змістових змін робочих таблиць класифікації / Т. П. Медвідь // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2013. – Вип. 37. – С. 71–84.
9. Постанова про включення до порядку денного другої сесії Верховної Ради України восьмого скликання законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) і про його направлення до Конституційного Суду України : проект. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55967&pf35401=352145>. – Назва з екрану. – Перевірено : 20.08.2015.
10. Розвиток аграрного виробництва як передумова забезпечення продовольчої безпеки України / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко, В. О. Скороход ; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2011. – 39 с.
11. Стратегія розвитку Житомирської області на період до 2020 року. – Режим доступу : http://oda.zt.gov.ua/images/PDFs/strategia_2020.pdf. – Назва з екрану. – Перевірено : 20.08.2015.
12. *Татарчук Л. М.* Електронний каталог Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки УААН : інструктив.-метод. посіб. із створення, використання та розбудови віртуальної (цифрової) галузевої б-ки / Л. М. Татарчук ; Укр. акад. аграр. наук, ДНСГБ. – К. : ДНСГБ, 2009. – 34 с.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2016 р.

UDC 027.7+025.5:342.6+63(477.42)

Maryna Ihnatiuk,

Director of the Science Library Zhytomyr National agroecological University

Problems and prospects of library-information service of agricultural sector Ukraine under local government reform (On the example of Zhytomyr region)

The article presents the evaluation, describes the problems and perspectives of library-information services in the agricultural sector of Ukraine in terms of local government reform (for example, the decentralization of power to Zhytomyr region).

The range of problems of library-information services of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of decentralization of power is analysed. A new concept «Distribution of agricultural knowledge» is entered and its basic tasks are defined. The use of potential of libraries of agricultural direction for development of agriculture in Ukraine will allow to provide users reliable, scientifically reasonable and approved information, that takes into account national and regional specific. The article grounds the prospect of development of library-information services of agricultural sector in the conditions of the reform of local self-government on the example of Zhytomyr region, that will allow to bring down negative influence during realization of the reform. Now for Zhytomyr region the main part of environment of distribution of agricultural knowledge is Association of agricultural libraries as corporate library-informative system combined on branch and administrative-territorial signs.

Keywords: library-information services, agriculture, decentralization of power, Zhytomyr region.

УДК 027.7+025.5:342.6+63(477.42)

Марина Игнатюк,

директор научной библиотеки

Житомирского национального агроэкологического университета

Проблемы и перспективы библиотечно-информационного обслуживания аграрной отрасли Украины в условиях реформы местного самоуправления (На примере Житомирского региона)

Проанализирована проблематика библиотечно-информационного обслуживания аграрной отрасли Украины в условиях децентрализации власти. Введено новое понятие «распространение аграрных знаний» и определены основные его задачи. Использование потенциала библиотек аграрного профиля для развития сельского хозяйства в Украине позволит обеспечивать пользователей достоверной, научно обоснованной и апробированной информацией, учитывающей национальную и региональную специфику.

Обоснована перспектива развития библиотечно-информационного обслуживания аграрной отрасли в условиях реформы местного самоуправления на

примере Житомирского региона, которая позволит снизить негативное влияние во время проведения реформы. Сейчас для Житомирского региона главной частью среды распространения аграрных знаний является Объединение сельскохозяйственных библиотек как корпоративной библиотечно-информационной системы, комбинированной по отраслевому и административно-территориальному признакам.

Ключевые слова: библиотечно-информационное обслуживание, аграрная отрасль, децентрализация власти, Житомирский регион.